

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ ЗАТРИМАНОВОГО ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ

**НІЧОГО
НЕ
ПІДПISУЙТЕ**

ТА НЕ НАДАВАЙТЕ
ЖОДНИХ ПОЯСНЕНЬ ДО
ТОГО, ЯК ВИ ПРОЧИТАЄТЕ
ЦЮ ПАМ'ЯТКУ ДО КІНЦЯ.
**ВІД ЦЬОГО МОЖЕ
ЗАЛЕЖАТИ ВАША
СВОБОДА**

ПАМ'ЯТАЙТЕ

Конституція України, стаття 5 Конвенції про захист прав та основоположних свобод (далі – Конвенція), Кримінальний процесуальний кодекс України (далі КПК України) гарантують Вам, що:

- **ВИ МАЄТЕ ПРАВО НА СВОБОДУ** (п. 1 ст. 5 Конвенції)
- **ВИ ВВАЖАЄТЕСЬ НЕВИНУВАТИМ У ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ, ПОКИ СУД НЕ ОГЛОСИТЬ ЩОДО ВАС ВИРОК** (ст. 62 Конституції)
- **ВИ МАЄТЕ ПРАВО ЗНАТИ ЧОМУ ТА ЗА ЩО ВАС ЗАТРИМАЛИ (ПІДСТАВИ ЗАТРИМАННЯ) ТА СУТЬ ОБВИНУВАЧЕННЯ** (п. 2 ст. 5 Конвенції)
- **ВИ МАЄТЕ ПРАВО НА АДВОКАТА (ЗАПРОШЕНОГО ВАМИ ЧИ БЕЗОПЛАТНО НАДАНОГО ДЕРЖАВОЮ)** (ч. 4 ст. 29 Конституції)
- **ВИ МАЄТЕ ПРАВО ПОВІДОМИТИ ПРО СВОЄ ЗАТРИМАННЯ РОДИЧІВ, АБО ІНШИХ ОСІБ** (ч. 6 ст. 29 Конституції)
- **ВИ МАЄТЕ ПРАВО ВІДМОВИТИСЯ НАДАВАТИ БУДЬ-ЯКІ СВІДЧЕННЯ І НЕ ПОЯСНЮВАТИ ПРИЧИНУ** (п.2 ч.3 ст. 42 КПК України)
- **ОРГАН, ЯКИЙ ВАС ЗАТРИМАВ, ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ ДОСТАВИТИ ВАС ДО СУДУ ДЛЯ ТОГО, ЩОБ СУДДЯ ПЕРЕВІРИВ ЗАКОННІСТЬ ЗАТРИМАННЯ. ПІД ЧАС ТАКОЇ ПЕРЕВІРКИ ВИ МАЄТЕ ПРАВО НАДАВАТИ ПОЯСНЕННЯ ТА ВЛАСНІ ДОКАЗИ. ВИ ТАКОЖ МОЖЕТЕ ПОСКАРЖИТИСЬ НА ПОБИТТЯ, ВІДСУТНІСТЬ ЇЖИ АБО ІНШЕ НЕЛЮДСЬКЕ ПОВЕДЖЕННЯ** (п. 3 ст. 5 Конвенції)
- **СУД, ЗА ІНІЦІАТИВОЮ СТОРІН СПРАВИ, МАЄ РЕГУЛЯРНО ПЕРЕВІРЯТИ ЗАКОННІСТЬ ТА ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ, УХВАЛЮВАТИ З ЦЬОГО ПРИВОДУ РІШЕННЯ, КОПІЇ ЯКИХ МАЮТЬ БУТИ НАДАНІ ВАМ** (п. 4 ст. 5 Конвенції)
- **ВИ МАЄТЕ ПРАВО НА ОТРИМАННЯ ГРОШОВОЇ КОМПЕНСАЦІЇ, У ВИПАДКУ ЯКЩО ЗАТРИМАННЯ БУДЕ ВИЗНАНЕ НЕЗАКОННИМ** (п. 5 ст. 5 Конвенції)

ЯКЩО ВАС ПОЗБАВЛЕНО СВОБОДИ НАДАЙТЕ ВІДПОВІДЬ «ТАК» ЧИ «НІ» НА ПИТАННЯ
ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ТА ОТРИМАЙТЕ ПОРАДУ ЩОДО ВАШИХ НАСТУПНИХ ДІЙ

ЯК ЗРОЗУМІТИ, ЩО ВИ ЗАТРИМАНІ

1 Чи можете Ви принаймні за кілька годин (2-3 години) перебування під контролем правоохоронців, вільно залишити місце перебування (відділ поліції, службовий автомобіль, тощо)?

ТАК

Ви вільні. Йдіть куди вважаєте за потрібне. Проте за можливості зафіксуйте факт свого перебування під контролем правоохоронців. Якщо Вас тримали у відділі поліції, зафіксуйте час свого перебування у відділі в журналі у чергового, з зазначенням дати і часу прибуття.

НІ

З того моменту, як вам заборонили словами або діями пересуватися на власний розсуд або Ви змушені підкорюватися наказам працівників правоохоронних органів – **Вас позбавлено волі! Зафіксуйте та запам'ятайте точний час затримання.**

Не має значення як Вас називають: свідок, потерпілий, підозрюваний, правопорушник тощо.

ВИМАГАЙТЕ:

- **пояснення** підстав Вашого затримання;
- **офіційної реєстрації** факту затримання та оформлення протоколу затримання, в який Ви можете внести зауваження (в тому числі і щодо точного часу затримання);
- **негайного виклику** Вашого адвоката або повідомлення Регіонального центру з надання безоплатної правової допомоги;
- **надання Вам можливості** повідомити про Ваше затримання родичів.

За потреби вимагайте надання Вам необхідної медичної допомоги.

Безпідставне позбавлення свободи є злочином і переслідується згідно зі статтями 146, 365 Кримінального кодексу України.

- 2 Чи було** Вас затримано під час вчинення злочину або безпосередньо після його вчинення (окрім корупційного злочину)?
- **Чи є** на Вашому тілі, одязі сліди злочину?
 - **Чи є** на місці злочину сліди, що прямо вказують на Вас?

ТАК

Перевірте наступні пункти.

Порушене Ваше право на особисту свободу.

Вимагайте негайного звільнення через порушення ч.1 ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України. Без рішення суду дозволяється затримання лише особи, яку застали під час вчинення злочину, безпосередньо після його вчинення або у випадку наявності очевидних слідів причетності до скоєного злочину.

НІ

ВИ МАЄТЕ ПРАВО ЗНАТИ ТА РОЗУМІТИ ПІДСТАВИ ВАШОГО ЗАТРИМАННЯ ТА ЗВИНУВАЧЕННЯ

- 3 Чи повідомили Вам** протягом 24 години мовою, якою Ви володієте та яку можете зрозуміти, про підстави позбавлення свободи?
- **Чи зрозуміла Вам** підстава позбавлення свободи?
 - **Чи вручено** письмовий документ про підстави позбавлення свободи (копію протоколу затримання або повідомлення про підозру за підписом слідчого і прокурора, або копію ухвали суду)?

ТАК

Уважно прочитайте надані Вам документи про причини і підстави затримання. Якщо Ви не згодні з ними, до того, як Ви підпишете документ, надайте письмові пояснення з цього приводу. Більше того, Ви маєте право подавати скаргу слідчому судді з посиланням на незаконність позбавлення Вас свободи не чекаючи, доки Вас доставлять до суду правоохоронці. Для написання скарги, вимагайте надати Вам аркуш та ручку. Намагайтесь написати скаргу в двох екземплярах. Один примірник скарги до суду можна подати через чергового, а другий примірник – залишити собі.

Порушене Ваше право знати про причину та підстави затримання, передбачене п. 2 ст. 5 Конвенції та статтями 206, 278 Кримінального процесуального кодексу України.

Вимагайте пояснень підстав позбавлення свободи!

Якщо про підстави затримання вам повідомили складною мовою, в якій багато термінів і Ви нічого не змогли зрозуміти, то вимагайте пояснити вам суть простою мовою з роз'ясненнями.

У випадку повідомлення Вам мовою, якою Ви недостатньо володієте, вимагайте проінформувати Вас про підстави затримання зрозумілою Вам мовою або викликати перекладача. Якщо про підозру оголосили усно, то вимагайте надати письмовий документ.

НІ

ВИ МАЄТЕ ПРАВО НА АДВОКАТА (ЗАПРОШЕНОГО ВАМИ ЧИ БЕЗОПЛАТНО НАДАНОГО ДЕРЖАВОЮ)

- 4 Чи забезпечено** Вам можливість негайно (до першого допиту) запросити адвоката на Ваш вибір?
- **Чи забезпечено** участь адвоката за рахунок держави (в цьому випадку Ви не можете обирати того чи іншого адвоката)?
 - **Чи була надана** можливість Вам і Вашому адвокату поспілкуватися конфіденційно (без присутності сторонніх осіб)?

ТАК

Розкажіть адвокату все, що стосується обставин затримання, зокрема, про дії, які Ви вважаєте незаконними (погрози, насильство, тощо) з боку правоохоронців. Не бійтеся. Адвокат не залежить від правоохоронців та у випадку недобросовісного виконання своїх обов'язків може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності.

Саме адвокат зможе правильно відреагувати на незаконні дії правоохоронців щодо Вас.

Дуже важливо зробити це одразу, адже потім Вам і адвокату буде важко довести в суді незаконні дії правоохоронців.

Грубо порушене Ваше право на захист, передбачене ст. 29 Конституції, статтями 20, 42, 46, 48, 49, Кримінального процесуального кодексу України.

Участь адвоката за рахунок держави, згідно з законом, забезпечується до першого допиту автоматично, поки Ви самі не відмовились від його участі.

Вимагайте негайної зустрічі з адвокатом. Не давайте жодних показань і не підписуйте жодних документів без адвоката. Все, що Ви скажете або підпишете, може бути використане проти Вас.

Вимагайте негайного (але не пізніше 60 годин з моменту затримання) доставлення Вас до суду, де заявляйте про порушення права на допомогу адвоката.

НІ

5 Чи надано Вам можливість повідомити про своє затримання будь-яку особу на Ваш розсуд

ТАК

Скористайтесь цією можливістю для виклику адвоката, лікаря, зв'яжіться з членами сім'ї, родичами та попросіть передати Вам потрібні речі. Також Ви можете попросити свого адвоката або родичів поширити інформацію про Ваше затримання.

Порушене Ваше право на повідомлення про затримання близьких родичів, членів сім'ї або будь-яких інших осіб, передбачене ст. 29 Конституції, статтями 12, 213 Кримінального процесуального кодексу України. Вимагайте надати Вам можливість повідомити про Ваше затримання. Неодмінно повідомте про цю обставину слідчого суддю та свого адвоката

НІ

ВИ МАЄТЕ ПРАВО НЕГАЙНО БУТИ ДОСТАВЛЕНИМ ДО СУДУ, БУТИ ВИСЛУХАНИМ ТА НАДАТИ ДОКАЗИ (АЛІБІ)

6 Якщо Вас затримано згідно ухвали суду (яку Вам мають вручити під час затримання), то чи доставлено Вас до судді не пізніше 36 годин з моменту фактичного затримання?

- **Якщо Вас затримано без ухвали суду, то чи доставлено Вас до судді не пізніше 60 годин з моменту фактичного затримання?**

ТАК

Викладіть судді всі свої заперечення проти затримання.

Повідомте точний час фактичного затримання. Надайте інформацію про всі протиправні дії правоохоронців (погрози, насильство тощо).

Якщо Вас били, повідомте про це і вимагайте медичного огляду.

Порушене Ваше право на свобод та особисту недоторканість. Зверніть увагу на строк доставлення Вас до суду. Кожен затриманий має бути доставлений до суду протягом 60 годин з моменту затримання без ухвали слідчого судді. Якщо Вас затримали на підставі ухвали слідчого судді, то не пізніше 36 годин з моменту затримання Ви повинні бути звільнені або доставлені до слідчого судді, який видав цю ухвалу. Якщо це не було зроблено, то вимагайте негайного звільнення через порушення п. 3 ст. 5 Конвенції та частини 2 статті 211 Кримінального процесуального кодексу України (якщо затримання було без ухвали суду) або частини 1 статті 191 Кримінального процесуального кодексу України (якщо Вас було затримано на підставі ухвали слідчого судді).

НІ

7 Чи надано Вам можливість подати до суду скаргу на незаконне затримання або будь-яким чином повідомити про це слідчого суддю за місцем затримання?

ТАК

Скарга може бути подана у довільній формі. Вкажіть свої дані, телефон, дані свого адвоката, точний час затримання і місце перебування. Вкажіть всі відомі обставини затримання. Опишіть протиправні дії правоохоронців. Зазначте дату та підпис. Напишіть про бажання бути присутнім на судовому розгляді Вашої скарги (де Ви зможете надати усні пояснення).

Порушене Ваше право розпочати провадження з перевірки законності затримання, передбачене п. 4 статті 5 Конвенції та ст. 206 Кримінального процесуального кодексу. Ви маєте право подати скаргу на затримання до суду або будь-яким чином повідомити слідчого суддю про незаконне затримання.

У разі перешкод обов'язково розкажіть про це адвокату та судді, коли Вас до нього доставлять.

НІ

8 Чи пред'явлено Вам протягом 72 годин рішення суду про тримання під вартою? Якщо Вам не було пред'явлено рішення суду про тримання під вартою протягом 72 годин, то чи було Вас звільнено?

ТАК

Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може бути довшим за сімдесят дві години з моменту затримання. Після цього Вас мають звільнити. Якщо під час затримання або позбавлення свободи Вам були спричинені тілесні ушкодження, то негайно зверніться до лікаря і зафіксуйте цю обставину.

За потреби зверніться до адвоката для отримання правової допомоги.

Вимагайте рішення суду про тримання під вартою або негайного звільнення. Подальше тримання під вартою грубо порушує право на особисту свободу, передбачене статтею 5 Конвенції та частини 1 статті 211 Кримінального процесуального кодексу України. Зверніться до Уповноваженого з прав людини та повідомте про незаконне позбавлення волі (телефони гарячої лінії: 0800501720, 0442537589)

НІ

9 Чи були Ви присутні під час розгляду судом питання про обрання запобіжного заходу?

- Чи заслухав суд Ваші пояснення?
- Чи були допитані Ваші свідки (про їх наявність та обставини які вони можуть пояснити необхідно повідомити суду)?
- Чи була Вам надана можливість надати інші докази (у разі їх наявності), а також інформацію про працевлаштування, про наявність постійного місця проживання, характеристики з місця роботи та/або місця проживання?

ТАК

У випадку, коли Ви надали всі можливі докази, проте суд обрав стосовно Вас запобіжний захід у вигляді тримання під вартою і якщо Ви з цим не згодні, то маєте право подати апеляційну скаргу до суду апеляційної інстанції. Викладіть у скарзі всі факти, яким суд, на Вашу думку, дав невірну оцінку або пропустив.

Ваше право бути вислуханим та надати власні докази було порушено. В цьому випадку рекомендується подати апеляційну скаргу з посиланням на порушення зазначених прав. Вкажіть в апеляційній скарзі, які докази Ви мали, яким чином повідомили про них суд, що обирав запобіжний захід, та чому Ви вважаєте, що зазначені докази є важливими по справі. Якщо суд відмовив Вам у залученні письмових доказів, Ви можете долучити їх до апеляційної скарги. Якщо суд не допитав Ваших свідків, то вкажіть з яких обставин вони можуть надати пояснення.

НІ

ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД МАЄ БУТИ ОБҐРУНТОВАНИМ

10 Чи була представлена в суді під час розгляду клопотання щодо обрання запобіжного заходу, інформація або факти, що вказують на Вас як на особу, що могла вчинити злочин?

ТАК

Ви маєте право ознайомитись з представленою інформацією, та в разі незгоди - її оспорювати. Для цього Ви маєте право надавати власні докази на підтвердження Вашої непричетності (якщо такі є), клопотати про виклик та допит свідків захисту (якщо такі є).

Для застосування будь-якого запобіжного заходу першочерговою є **обґрунтованість підозри** щодо скоєння Вами злочину, тобто наявні факти або інформації, які могли б переконати незалежну сторонню людину, що Ви могли вчинити злочин. У разі якщо прокурор не надав доказів вашої причетності до злочину, а суд все рівно застосував запобіжний захід, Ви можете подати апеляційну скаргу до апеляційного суду та наполягайте на відсутності **“обґрунтованої підозри”**.

НІ

11 Чи подані прокурором конкретні докази того, що Ви можете втекти, або перешкодити правосуддю, або вчинити інші кримінальні правопорушення, перебуваючи на волі?

ТАК

Зазначені обставини повинні підтверджуватися фактичними даними. Тобто недостатньо перерахувати можливість їхнього існування, кожний ризик прокурор має довести під час розгляду клопотання. Якщо прокурор лише перераховує ризики, Ви можете заперечувати та вимагати доказів. Рішення суду про застосування запобіжного заходу також має бути обґрунтованим і мати аналіз зазначених доказів.

Якщо під час застосування запобіжного заходу, прокурор не може довести існування підстав для його застосування - ризиків перебування на свободі (Ваш намір і можливість втекти, перешкодити правосуддю чи скоїти новий злочин або можливість виникнення масових безладів), то немає підстав для застосування запобіжного заходу. Ви можете зазначити про це в суді і вказувати на **“відсутність ризиків”**. Якщо запобіжний захід все ж таки застосовано – подайте апеляційну скаргу, в якій вкажіть на необґрунтованість судового рішення.

НІ

12 Чи розглядалось судом питання про застосування стосовно Вас більш м'якого запобіжного заходу, окрім тримання під вартою?

- Чи аргументував прокурор неможливість застосувати більш м'який запобіжний захід?

ТАК

Одного посилання на неможливість застосування більш м'якого запобіжного заходу є недостатнім. Прокурор має навести конкретні докази, що більш м'які запобіжні заходи не можуть бути застосовані. Ви можете заперечувати проти цього та наводити власні докази. Зверніть увагу, що ці обставини має зазначати і доводити саме прокурор. Суд не має права за власною ініціативою додумувати такі обставини.

Ви маєте право бути вільними. Позбавлення волі це найбільш тяжкий (виключний) запобіжний захід, який має бути застосований лише у випадку, коли інші, менш суворі заходи були розглянуті і були визнані такими, що не зможуть бути застосовані у цьому конкретному випадку. Якщо суд та прокурор не розглядали питання про альтернативні запобіжні заходи, Ви можете вказати про це в апеляційній скарзі.

НІ

ВИ МАЄТЕ ПРАВО НА ПЕРІОДИЧНУ СУДОВУ ПЕРЕВІРКУ ПІДСТАВ ПОЗБАВЛЕННЯ СВОБОДИ

13 Чи містить рішення суду строк на який Ви позбавленні свободи?

- Чи перебуваєте Ви під вартою протягом визначеного судом строку (не більш ніж 60 днів)?
- Чи розглядав суд питання продовження строку тримання під вартою за Вашої участі?

ТАК

Суд має періодично, не рідше ніж раз на 60 днів, перевіряти підстави позбавлення Вас свободи. У випадку, якщо така перевірка судом не була здійснена - вимагайте негайного Вашого звільнення з під варті.

У разі, якщо в рішенні суду не зазначено строк, оскаржуйте це рішення в апеляційному порядку з обов'язковим зазначенням цієї обставини.

До закінчення строку тримання під вартою Вам повинні вручити рішення про його продовження. Якщо цього не зроблено, то після закінчення строку - вимагайте негайно звільнити Вас з під варті.

Крім того, Ви маєте право бути присутнім під час розгляду питання про продовження строку. Якщо цього не зроблено, Ви можете зазначити про це в апеляційній скарзі.

Всі рішення щодо тримання під вартою мають бути надані Вам у копії. Збережіть їх та інші документи. Це може знадобитися для подальшого захисту ваших прав.

НІ

14 Чи було продовження тримання під вартою обґрунтовано новими підставами?

- Чи було подано прокурором нові докази збереження ризиків Вашого перебування на свободі (про ризики - дивись у поясненні до питання 11)?

ТАК

Ви маєте право надавати власні докази, що будуть свідчити про необґрунтованість продовження строку тримання під вартою та/або заперечувати проти доказів, які будуть надаватися прокурором.

Крім того, пам'ятайте, що одне лише посилання на тяжкість злочину, відсутність у Вас роботи або бездоказове твердження про Вашу можливу втечу від слідства і суду **недостатньо для тримання під вартою!**

Зі спливом часу однієї наявності обґрунтованої підозри для продовження строку тримання під вартою недостатньо.

Прокурор має довести необхідність продовження запобіжного заходу новими доказами.

Повільність проведення розслідування та розгляду справи не може бути виправданням вашого тримання під вартою.

У випадку якщо нових доказів причетності до злочину або доказів впливу чи перешкоджання слідству представлено не було, а суд залишив Вас під вартою, Ви можете подати апеляційну скаргу.

НІ

Авторський колектив

- **Афанасьєва Мар'яна Володимирівна**, адвокат, д.ю.н., професор кафедри конституційного права Національного університету "Одеська юридична академія"
- **Кривцова Ганна Василівна**, суддя Зарічного районного суду м. Суми
- **Лещенко Андрій Вікторович**, адвокат, м. Одеса
- **Лизенко Андрій Вікторович**, суддя Козельщинського районного суду Полтавської області
- **Руденко Владислав Олександрович**, суддя Брусилівського районного суду Житомирської області
- **Семенюк Ольга Григорівна**, адвокат, експерт Української Гельсінської спілки з прав людини
- **Черватюк Юлія Вікторівна**, адвокатка, м. Черкаси
- **Яковлев Андрій Вікторович**, адвокат, м.Київ